

# JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

**A házastárs törvényes öröklésének szabályai  
a régi és az új Ptk. alapján**

Szerző:

**dr. Tóth Krisztina Nóra**

bírósági titkár

2013. július

## **Bevezető**

A 2014. március 15. napján hatályba lépő, a polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban új Ptk.) alapvető változtatásokat hoz a házastárs öröklésének a tárgykörében. Mint egy ekkora joganyagot felölelő törvény esetében általában, úgy most is egy hosszabb folyamat vezetett a "régi-új" szabályok megalkotásához.

Az új törvény megalkotása során a jogalkotó figyelemmel kellett, hogy legyen azokra a társadalmi változásokra, melyek az 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban régi Ptk., Ptk.) megalkotása óta eltelt több évtized alatt szükségképpen lezajlottak. Ezen időszak alatt kitolódott a várható életkor, megváltozott társadalmi környezet, a családi kapcsolatok sokszínűvé váltak, a korábbi társadalmi normák egy része elavulttá vált. Ezekhez a megváltozott viszonyokhoz (is) próbált alkalmazkodni a jogalkotó, amikor lényegében újraszabályozta a túlélő házastárs törvényes öröklésének a rendjét.

### **A házastárs törvényes öröklése a régi Ptk. szerint**

A polgári törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény 607. § (1)-(4) bekezdése szerint a törvényes örökös elsősorban az örökhagyó gyermeke. Több gyermek fejenként egyenlő részben örököl. Az öröklésből kiesett gyermek vagy távolabbi leszármazó helyén egymás közt egyenlő részekben a kiesett gyermekei örökölnek. Ha leszármazó nincs, a házastárs vagy a bejegyzett élettárs örököl.

A magyar öröklési jog - egyelőre, ugyanis az új Ptk. ezen is változtat majd, - két teljes (a szülői és a nagyszülői) és egy csonka (a távolabbi felmenők alkotta) parentélában biztosítja az öröklést. A teljes parentélát az azonos fokon lévő felmenők és az ő leszármazóik alkotják. A parentélák között is érvényesül a sorrendiség, azaz amíg az örökhagyóhoz fokban közelebb álló parentélának van olyan tagja, aki öröklésre jogosult, addig a másik parentélából senki sem jogosult öröklésre.

A gyakorlatban a fenti szabály úgy valósul meg, hogy az örökhagyó törvényes örököse elsősorban a gyermeke. Több gyermek esetén a gyermekek fejenként egyenlő részben örökölnek. A helyettesítés

elvének megfelelően, ha valamelyik gyermek nem örökölhet, helyette az ő leszármazói lépnek az örökös helyébe.

### ***Az özvegyi jog***

A Ptk. a túlélő házastárs örökléssel kapcsolatos jogait hangsúlyosan, - ahogy a neve is jelzi - az ún. özvegyi jog jogintézményével biztosítja.

A Ptk. 615. § (1) bekezdése kimondja, hogy az örökhagyó házastársa, bejegyzett élettársa örököli mindannak a vagyonnak a hasznélvezetét, amelyet egyébként nem ő örököl (özvegyi jog). Ugyanezen törvényhely (2) bekezdése értelmében: ha a házastárs, vagy a bejegyzett élettárs új házasságot köt, vagy bejegyzett élettársi kapcsolatot létesít, hasznélvezeti joga megszűnik.

Az özvegyi jog törvényes öröklési jog, amely kétféleképpen jöhet létre: egyrészt ha a leszármazó az állagörökös, másrészt pedig ha a hagyaték ági vagyont tartalmaz és azt ági örökös szerzi meg. Özvegyi jog, azaz törvényen alapuló házastársi, avagy bejegyzett élettársi hasznélvezeti jog akkor keletkezik, ha az örökhagyó halálakor a házassági, bejegyzett élettársi életközösség fennállt a felek között és a túlélő házastárssal, bejegyzett élettárssal szemben nem áll fenn semmilyen kizáró ok.

A hasznélvezeti jog terjedelme a Ptk. szerint minden olyan vagyona kiterjed, amelyet nem a túlélő házastárs örököl.

A Ptk. 616. § (1) - (6) bekezdés alapján a házastárs vagy a bejegyzett élettárs hasznélvezetének korlátozását csak a leszármazók kérhetik. A hasznélvezet korlátozásának bármikor helye van, a korlátozás azonban csak olyan mértékű lehet, hogy a korlátozott hasznélvezet a házastárs vagy a bejegyzett élettárs szükségleteit biztosítsa, figyelembe véve az általa örökölt vagyontárgyakat, valamint saját vagyonát és munkájának eredményét is. Mind a házastárs, mind a bejegyzett élettárs, mind az örökösök kérhetik a házastársa, bejegyzett élettársa hasznélvezeti jogának megváltását. A házastárs vagy a bejegyzett élettárs által lakott lakásra, az általa használt berendezési és felszerelési tárgyakra fennálló hasznélvezet megváltását nem lehet kérni.

A házastársat, és a bejegyzett élettársat a megváltásra kerülő vagyomból - természetben vagy pénzben - olyan rész illeti meg, amelyet mint az örökhagyó gyermeke törvényes örökösként a leszármazókkal együtt örökölné. Ági öröklés esetén a házastársat, és a bejegyzett élettársat az ági vagyon egyharmada illeti meg. A megváltást a hagyatéki eljárás során, ennek hiányában az öröklés megnyílásától számított egy éven belül a hagyatéki eljárásra egyébként illetékes közjegyzőnél kell kérni.

A kifejtettek értelmében megállapítható, hogy a Ptk. szabályai szerint mindaddig, amíg az örökhagyónak van öröklésre jogosult leszármazója, addig az örökhagyó házastársa vagy bejegyzett élettársa álagörökös nem lehet.

#### **A házastárs törvényes öröklése az új Ptk. szerint**

Az új Ptk. ezen koncepción változtatott akkor, amikor bevezette a házastárs részbeni álagöröklését. A törvény külön rendelkezik azokról az életben előforduló esetekről (ebben a sorrendben), amikor a házastárs leszármazó mellett, szülő mellett avagy egyedül örököl.

#### ***A házastárs öröklése leszármazó mellett***

Amennyiben az örökhagyónak leszármazója van, úgy az özvegyet a gyermekek számától függetlenül egy gyermekrész fogja megilletni. Emellett pedig holtig tartó haszonélvezeti joga lesz az örökhagyóval közösen lakott lakáson és a hozzá tartozó berendezési és felszerelési tárgyakon.

Az új Ptk. tehát szűkíti az özvegy jogait annyiban, hogy a korlátlan haszonélvezeti jog öröklésnek véget vet azáltal, hogy a túlélő házastársat ezentúl nem automatikusan minden olyan vagyonnak örököli a haszonélvezetét, amelyet nem ő örököl. Ezentúl a túlélő házastárs csak az örökhagyóval közösen lakott lakáson és a hozzá tartozó berendezési és felszerelési tárgyakon szerez majd haszonélvezeti jogot.

A mai magyar viszonyok között azonban figyelemmel kell lenni arra, hogy a hagyatékban a

közösen lakott lakás és a hozzá tartozó berendezési, felszerelési tárgyak jellemzően jelentős értéket képviselnek. Megfigyelhető, hogy mind a Ptk., mind az új Ptk. figyelmet fordít arra, hogy az özvegy megfelelő lakhatása a házastárs halála után is biztosított legyen. A Ptk. ezzel összhangban akként rendelkezik, hogy még a haszonélvezeti jog megváltása esetén sem lehet kérni a haszonélvezeti jog megváltását a házastárs vagy a bejegyzett élettárs által lakott lakásra és az általa használt berendezési és felszerelési tárgyakra. [Ptk. 616. § (3) bekezdés] Az új Ptk. pedig ugyan "csak" az örökgyóval közösen lakott lakásra és a hozzá tartozó berendezési és felszerelési tárgyakra biztosít haszonélvezeti jogot az özvegynek, azonban egyrészt a korábbi szabályozástól eltérően az özvegyet a haszonélvezet akkor is továbbra is megilleti, ha új házasságot köt, másrészt a haszonélvezeti jog nem korlátozható és a házastárral szemben megváltása nem igényelhető. [új Ptk. 7:58. § (2) bekezdés]

Ezzel szemben a házastárs - a jövőre nézve - bármikor igényelheti a haszonélvezeti jog megváltását, amelynek a házastárs és a leszármazó méltányos érdekeinek figyelembevételével kell történnie. A házastársat a megváltásra kerülő vagyomból - természetben avagy pénzben - egy gyermekrész illeti meg. Speciális rendelkezés, hogy osztályos egyezségben a házastársnak a gyermekrész helyett az egész hagyatékra kiterjedő holtig tartó haszonélvezeti jog biztosítható. [új Ptk. 7:58. § (3) bekezdés]

Amellett, hogy az özvegyi jog korlátozásra kerül az új Ptk-ban, a törvény egy gyermekrésznyi állagöröklést biztosít a túlélő házastárs számára. Meg kell jegyezni, hogy a jelenleg hatályos Ptk. csak akkor teszi kifejezetten lehetővé, hogy az özvegy "hozzájusson" egy gyermekrésznyi vagyomhoz, amikor az özvegyi haszonélvezeti jog megváltásra kerül. Az új Ptk. viszont törvényi szintre emeli a túlélő házastárs állagöröklését amikor kimondja, hogy az örökgyó házastársát leszármazó örökös mellett megilleti egy gyermekrész a hagyaték többi (haszonélvezeti joggal nem érintett) részéből.

Az új koncepciónak természetesen vannak bírálói is. Álláspontjuk szerint a törvény túlzottan előtérbe helyezi az özvegy érdekeit és méltánytalan a néhai gyermekeire nézve, hogy az özvegyi jog nem korlátozható és nem is kérhető a megváltása. Előállhat az a helyzet, hogy a túlélő házastárs - hiszen a haszonélvezeti joga az újabb házasságkötése esetén is fennmarad - több lakáson is haszonélvezeti jogot szerez, míg az örökgyó gyermekei nem tudnak hozzájutni az örökségükhöz. Érdekes helyzetet eredményezhet, ha az örökgyó túlélő házastársa jóval fiatalabb, esetleg magánál az örökgyó

gyermekénél is. De ezek miatt a tipikusnak talán nem mondható élethelyzetek miatt kijelenthető-e, hogy a házastárs állagöröklésével kapcsolatos egész koncepció hibás? Biztosan nem, hanem mint minden jogintézmény esetén, így itt is találhatunk nyomós érveket és ellenérveket egyaránt.

### ***A házastárs öröklése szülő mellett***

Az új Ptk. a sorrendiség elvén haladva külön szól arról az esetről, amikor az örökhagyónak nincs öröklésre jogosult leszármazója. Ilyenkor az örökhagyó házastársa öröklő az örökhagyóval közösen lakott lakást és a hozzá tartozó berendezési és felszerelési tárgyakat. [új Ptk. 7:60. § (1) bekezdés]

Az (1) bekezdésben nem érintett hagyaték felét az örökhagyó házastársa öröklő, a másik felét az örökhagyó szülei öröklő fejenként egyenlő arányban. Az öröklésből kiesett szülő helyén a másik szülő és az örökhagyó házastársa öröklő fejenként egyenlő arányban. [új Ptk. 7:60. § (2) bekezdés]

Azaz amíg a Ptk. szerint az örökhagyó szülei csak akkor lehetnek törvényes állag örökösök, ha az örökhagyónak nem volt öröklésre jogosult házastársa, addig az új Ptk. öröklésre jogosult leszármazó hiányában bevezeti a szülők és túlélő házastárs együttes öröklését akként, hogy kizárólag az özvegy öröklő az örökhagyóval közösen lakott lakást és a hozzá tartozó berendezési és felszerelési tárgyakat, míg az ezen felüli vagyont a házastárs és a szülő(k) öröklő fele-fele részben.

Ugyanúgy, ahogy a házastárs és a leszármazó együttes öröklése esetében, úgy itt is felhozhatunk érveket és ellenérveket. A házastársak lehet, hogy hosszabb idő alatt közös munkával szerezték a hagyaték részét képező, az örökhagyóra (is) eső házastársi közös vagyont, az özvegynek azonban mégis osztoznia kell a szülő(k)kel. Ugyanakkor a közös vagyon fele része eleve nem képezi a hagyaték tárgyát, a másik fele pedig csak az örökhagyóval közösen lakott lakás és a hozzá tartozó berendezési és felszerelési tárgyak kivételével oszlik meg a szülő(k) és a túlélő házastárs között.

Talán az sem elhanyagolható szempont, hogy a házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény 61. § (1) bekezdésével összhangban, miszerint a tartásra jogosultat rokonai közül elsősorban leszármazói kötelesek eltartani, a gyermek elvesztésével, annak leszármazója hiányában, a szülő idős korára támasz nélkül marad. A túlélő házastárstól pedig a szülő tartást nem követelhet, így a törvény az új öröklési szabályok révén biztosíthatja a megélhetését.

### ***A házastárs egyedüli öröklése***

Ha leszármazó és szülő nincs vagy nem örökölhet, az örökhagyó házastársa egyedül örököl. [új Ptk. 7:61. § ]

Vagyis a Ptk. szabályaihoz képest, amikor is öröklésre jogosult leszármazó hiányában az özvegy volt a törvényes örökös, az új Ptk. alapján az özvegy csak akkor lesz egyedüli örökös, ha a leszármazó mellett szülő sincs, vagy nem örökölhet.

### ***A házastárs kiesése a törvényes öröklésből***

Nem örökölhet az örökhagyó házastársa, ha az öröklés megnyílásakor a házastársak között életközösség nem állott fenn, és az eset körülményeiből nyilvánvaló, hogy az életközösség visszaállítására nem volt kilátás. [új Ptk. 7:62. § (1) bekezdés]

Az örökhagyó házastársának az öröklésből való kiesésére az hivatkozhat, aki a kiesés folytán maga örökölné, vagy a végintézkedéssel reá rótt kötelezettségtől vagy más tehertől mentesülne. [új Ptk. 7:62. § (2) bekezdés]

A fenti szabály lényegében megfeleltethető a Ptk. 601. § (1) bekezdésének, amely kimondja, hogy a törvény alapján nem örökölhet az örökhagyó házastársa, bejegyzett élettársa, ha az öröklés megnyílásakor a házastársak, bejegyzett élettársak között életközösség nem állott fenn, és az eset



körülményeiből nyilvánvaló, hogy az életközösség visszaállítására nem volt kilátás.

Láthatjuk, hogy az özvegy öröklése körében jelentős változások várhatók a jövő évtől. Az hogy ezek a szabályok hogyan fognak beválni, mennyire fogják beváltani a jogalkotói elvárásokat, - mint mindig - a gyakorlatban fog kiderülni.